

عنوان: ارائه الگوی مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در نظام سلامت ایران

مقدمه: با ظهور و گسترش مسائل و چالش‌های پیش‌روی نظام‌های سلامت در کشورهای مختلف، دولت‌ها به تنهایی توانایی پاسخگویی و تامین تمام نیازهای بهداشتی و درمانی مردم را ندارند. سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) به عنوان یکی از انواع سازمان‌های خارج از بخش سلامت، دارای ظرفیت، ویژگی‌ها و توانمندی‌های منحصر به فردی برای کمک به بهبود سلامت جوامع هستند. از این رو، همکاری بین سازمان‌های دولتی و سمن‌ها، فرصتی است برای ارائه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی کارا و اثربخش و دستیابی به اهداف نهایی نظام سلامت. هدف این مطالعه تعیین ابعاد، مولفه‌ها و ارائه الگوی مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در نظام سلامت کشور ایران می‌باشد.

روش پژوهش: مطالعه حاضر به صورت ترکیبی (کمی-کیفی) و در چهار مرحله متوالی، بین سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۹، انجام شد. در مرحله اول، ابعاد و چالش‌های مشارکت بین سمن‌ها و دولت در نظام‌های سلامت کشورهای مختلف، با استفاده از مرور نظام‌مند، شناسایی گردیدند. در مرحله دوم این پژوهش، در دوگام مرور اسناد و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با افراد مطلع و کلیدی (۳۲ نفر) شاغل در وزارت بهداشت، دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران و ایران، انجمن‌های علمی و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه سلامت، وضعیت موجود مشارکت سمن‌ها در نظام سلامت ایران بررسی شد. در مرحله سوم، الگوی اولیه مشارکت سمن‌ها در نظام سلامت ایران با برگزاری یک جلسه نشست خبرگان تایید گردید. در مرحله آخر، پس از اجرای دو راند دلفی و رسیدن به اجماع ۷۵ درصد الگوی نهایی اعتبارسنجی و تایید شد.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های مرور نظام‌مند، ارائه خدمت، مدیریت نظام سلامت، تامین منابع، ارتقای سلامت و توانمندسازی و مطالبه‌گری حیطه‌های اصلی همکاری بین سمن‌ها و دولت در نظام سلامت کشورهای مختلف می‌باشند. چالش‌های ساختاری، فرآیندی، مسائل مرتبط با نقش‌ها و مسئولیت‌ها، اعتماد و ارتباطات و کنترل و روابط قدرت، مهم‌ترین مسائل و چالش‌های پیش روی این همکاری می‌باشند. تحلیل مستندات نشان می‌دهد که مشارکت سمن‌ها در نظام سلامت ایران، بدون وجود ساختار قانونی و اجرایی مشخص، به صورت کلی در آیین‌نامه‌ها و برنامه‌های بخش سلامت مورد توجه قرار گرفته است. سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری، برنامه‌ریزی، ظرفیت‌سازی و تقویت سمن‌ها، تامین منابع و امکانات، سازماندهی و هماهنگی، مشارکت (اجرا) و کنترل و ارزیابی، ابعاد اصلی الگوی مشارکت سمن‌ها در نظام سلامت کشور ایران می‌باشند.

نتیجه‌گیری: سمن‌های سلامت ایرانی این ظرفیت و توانایی را دارند که در اجرای موفقیت آمیز تمام کارکردهای نظام‌های سلامت در کنار دولت حضور فعال داشته باشند. سیاست‌گذاران و مدیران ارشد نظام سلامت ضمن برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری مستمر و قانونمند از ظرفیت این سازمان‌ها در نظام سلامت، باید به دنبال رفع موانع و مشکلات پیش روی این

سازمان‌ها برای مشارکت در بخش سلامت باشند. توسعه و گسترش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در بخش سلامت، علاوه بر دسترسی راحت‌تر به خدمات و مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، به خصوص برای گروه‌های خاص و آسیب‌پذیر، باعث کاهش بار کاری بخش دولتی متولی سلامت و دخالت دادن مردم در امور مربوط به سلامت خود می‌شوند. انتظار می‌رود که دولت و نهادهای دولتی ضمن به رسمیت شناختن هویت و اثربخشی نقش سمن‌ها در سطوح مختلف نظام سلامت، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات لازم برای نقش‌آفرینی سمن‌ها را فراهم آورند. علاوه بر ضرورت حمایت دولت از این سازمان‌ها، خود سمن‌ها نیز باید از طریق توسعه و تقویت ظرفیت خود، امکان نقش‌آفرینی و حضور موثرتر خود را در نظام سلامت فراهم آورند. در نهایت، حضور و مشارکت سمن‌ها در کنار دولت، علاوه بر تسهیل مسیر دستیابی به اهداف نهایی نظام سلامت، به تقویت و بهبود وضعیت سلامت آحاد مختلف مردم جامعه کمک می‌کند.

کلمات کلیدی: نظام سلامت، سازمان مردم‌نهاد، مشارکت، ایران